

ДО ПРОБЛЕМ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ¹

У результаті виконаного дослідження² визначено концептуальні положення щодо інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі (рис. 1).

Основними положеннями теорії оптимального портфеля цінних паперів Г. Марковіца є такі [1]:

показники виміру ступеня ризику – ступеня помилки при прогнозуванні доходів, який вимірювався інтуїтивно;

ризик інвестування може бути зменшений шляхом диверсифікації інвестицій, збільшення кількості компонентів інвестиційного портфеля, де здійснюється вибір тих активів портфеля, доходи яких мають різну спрямованість і не залежать від одних і тих самих чинників. Взаємозв'язок між доходами вимірюється за коефіцієнтом кореляції «r»: негативна кореляція зменшує ризик, позитивна – збільшує;

рументу та ризиком і доходом портфеля, що складається з декількох фінансових інструментів;

вибір раціональним інвестором активів, що забезпечують менший ризик при заданому рівні доходу або отримання більшого доходу при заданому рівні ризику.

Таким чином, формується так званий ефективний портфель, де лінія, що пов'язує всі ефективні інвестиції, в теорії називається «межа ефективності».

На основі аналізу існуючих підходів наукових шкіл та узагальнення провідного світового досвіду запропоновано систему заходів державного регулювання інноваційного розвитку виробництва в умовах модернізації, структурних реформ економіки та активізації інтеграційних процесів (рис. 2).

Як свідчить світовий досвід, вугільні галузі провідних економік світу пов'язують свій розвиток з інноваційною модернізацією, спрямованою на розробку та впровадження технологій комплексної переробки вугілля. У той же час масштабне закриття шахт призводить до втрати вже розкритих промислових запасів вугілля та загострення соціального стану вугільна галузь, можуть сприяти механізми

¹ Закінчення. Початок див.: Економіка промисловості. – 2015. – № 2. – С. 76.

² Дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи Інституту економіки промисловості НАН України «Розвиток інституціонального середовища промислового виробництва з урахуванням галузевої специфіки» (номер держреєстрації 0113U004371).

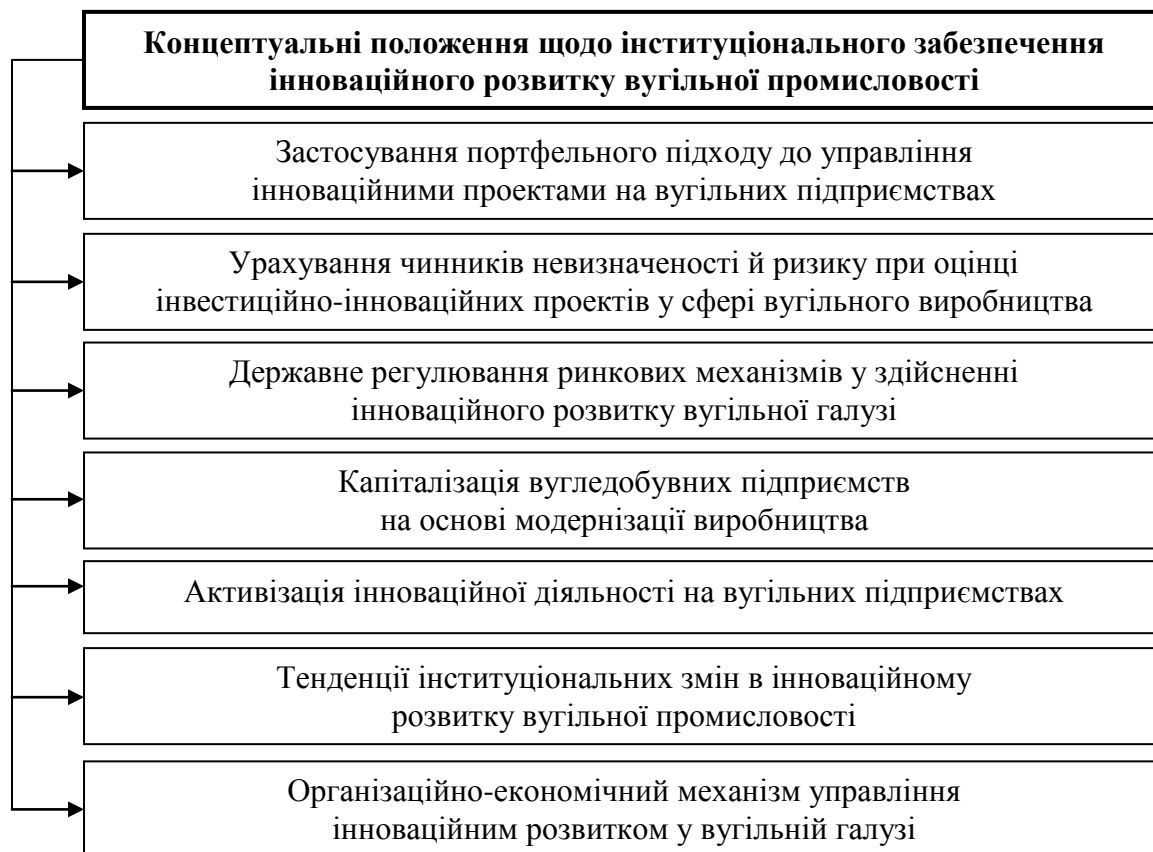

Рис. 1. Положення щодо формування стратегії інноваційного розвитку вугільної галузі на концептуальних засадах

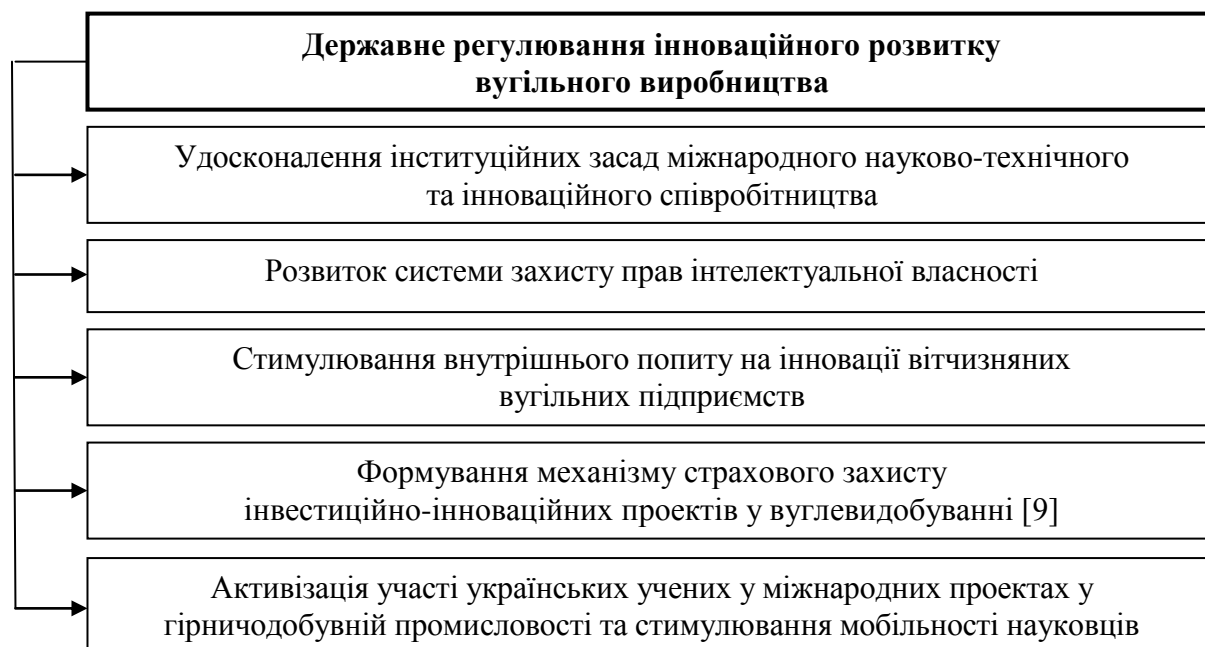

Рис. 2. Заходи щодо державного регулювання ринкових механізмів у здійсненні інноваційного розвитку вугільної галузі

у вугледобувних регіонах. Вирішенню ряду проблем, з якими стикається капіталізації підприємств, які можуть знайти відображення в новій довгостроковій вугільної політиці [2; 3].

Для обґрунтування напрямів удосконалення механізмів капіталізації за рахунок збільшення економічної доданої вартості в ланцюгу збільшення вартості підприємств на основі здійснення інноваційної модернізації вугледобувного виробництва пропонується [4]: застосування категорії капіталізації виробництва (підприємства) до розвитку вугледобувних підприємств; здійснення інноваційної модернізації вугільного виробництва для формування ланцюжка економічної доданої вартості за рахунок переходу від виробництва продукції для вузького енергетичного використання до отримання нових для галузі продуктів, тобто комплексної переробки вугілля.

Капіталізацією як процесом передбачено розширену відтворювальну вартість. Капіталізація є початковим кроком до налагодження виробничої діяльності підприємства, при якій можливе розширене відтворення всіх наявних у підприємства активів. При цьому зазначається, щоб активи не руйнувалися, вони повинні встигнути заробити кошти хоча б на свій власний ремонт. У цьому сенсі капіталізація – мінімальна умова, що забезпечує повільне, але поступальне зростання (розвиток) підприємства. Показником процесу капіталізації є вартість активу (підприємства) – окремий актив може коштувати дорого, але при цьому мати низьку капіталізацію. Для вирішення проблеми капіталізації галузі чинники капіталізації розподіляються на три рівні:

нижній – рівень підприємства (мікрорівень) – сукупність різних ресурсів, активів, у тому числі здібностей окремих трудящих, кожен з яких потребує капіталізації для того, щоб розвиватися;

середній – галузевий (мезорівень) – державне регулювання капіталізації, що знаходить відображення в політиці державного розвитку галузі, спрямованій на створення сприятливого інвестиційного клімату, можливості залучення кредитних та інших ресурсів;

верхній – інтегральна потреба країни, ідентичність суспільства. Наскільки правильно суспільство визначило інтегральні ціннісні пріоритети капіталізації, які знаходять відображення у рівні ВВП, політиці держави, нормативно-законодавчій базі, залежатиме керованість капіталізації на рівні підприємства. Для цього формується і надається підприємствам проектний стандарт діяльності з капіталізацією, вбудування їх ресурсів та активів у ланцюг виробництва доданої вартості.

Для впровадження нових інноваційних технологій з комплексної переробки вугілля і створення промислових кластерів доцільно використовувати:

надання пільги з податку на прибуток тим підприємствам, які впроваджують технології з комплексного використання надр. Пільга може надаватися на конкурсній основі та на термін окупності проекту;

скасування мита при імпорті даної техніки і податку на додану вартість на неї з метою зниження капітальних витрат на придбання обладнання для комплексної переробки вугілля, розробки механізму кредитування підприємств, які мають наміри впроваджувати інноваційні технології;

організаційно-економічний механізм надання державних коштів та державних гарантій, створення бюджетних екологічних фондів, оскільки впровадження інноваційних технологій дозволить отримати значний екологічний і економічний ефект.

У вугільній промисловості в даний час переглядаються кодекси і стандарти видобутку корисних копалин, що стосуються всіх аспектів видобутку вугілля: від геологорозвідки до закриття підприємства і врегулювання питань на подальшому етапі. Але потребують вирішення питання видачі ліцензій на видобуток із чітко встановленими вимогами відносно подання даних і звітності господарюючими суб'єктами, забезпечення повної відкритості на цьому та всіх подальших етапах функціонування вугільних підприємств. Введення нових правил господарювання, необхідних для ефективного функціонування вугледобувних підприємств, вкрай ускладнене, бо переважна більшість керівників цих підприємств намагаються отримувати вигоди за рахунок діючих нині кланових або одержавлених угод.

Залишаються невирішеними питання структурних змін: модернізації вугільної галузі України за необхідності вирішення питань щодо відновлення зруйнованого шахтного фонду внаслідок бойових дій у Донецькій та Луганській областях, технічного переоснащення виробництва, заміни фізично і морально застарілих основних фондів, екологізації виробництва, переходу на прогресивні ресурсо- й енергозберігаючі технології, зниження негативної техногенної дії на середовище вугільних підприємств, у першу чергу шахт, які перебувають у стадії ліквідації.

Звісно, що стратегія інноваційної діяльності галузей промисловості являє собою узгоджену сукупність інноваційних рішень, які впливають на діяльність підприємства (країни, галузі) та мають довгострокові, а іноді і важко зворотні наслідки. Інновації мають для держави велике значення, тому що вони визначають потенціал її розвитку на довгострокову перспективу, внаслідок чого ці ін-

новації стають стратегічним фактором економічного зростання не тільки підприємства, але і країни.

Для вугільної промисловості України, яка є глибоко збитковою галуззю та характеризується важкими і надзвичайно складними гірничо-геологічними умовами, створення дієвого механізму стимулювання інновацій з оптимальним сполученням «автоматичних» ринкових і прямих державних регуляторів має особливо актуальне значення. У цьому напрямі виконується робота з відновлення і розвитку нормативно-методичної бази здійснення науково-технічного прогресу в ринкових умовах господарювання з урахуванням галузевої специфіки.

Головними цілями стратегії інноваційного розвитку вітчизняної вугільної галузі слід вважати: збільшення економічно доцільних обсягів вуглевидобутку, підвищення продуктивності та безпеки праці, поліпшення якості вугілля та зменшення його собівартості. Виходячи із цих цілей, стратегія інноваційного розвитку вугільної галузі має базуватися на реалізації таких пріоритетних напрямів: технічне переоснащення вугледобувного виробництва, включаючи забезпечення розвитку технології підземного видобування з переважним використанням в очисних вибоях механізованих комплексів нового технічного рівня, промислово утилізацію шахтного метану; здійснення заходів щодо підвищення потенціалу та посилення ролі галузевої науки за науково-технологічним, проектно-конструкторським і дослідно-експериментальним напрямками; відновлення матеріально-технічної бази галузевої науки та підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації.

Концептуальні підходи до формування стратегії інноваційного розвитку національної вугільної промисловості містяться в чинних концепціях розвитку та реформування галузі; проблема поля-

гає у створенні дієвого механізму їх реалізації, а також відповідних інституціональних умов для забезпечення такого розвитку.

На підставі результатів досліджень можна стверджувати, що формування й ефективне функціонування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком промислового виробництва має ґрунтуватися на принципах: системності; охоплення інноваційними процесами всіх ланок (взаємопов'язаних підсистем) управлінського циклу на підприємстві; цілісності та дотримання єдності системи управління; формування довгострокових засад здійснення інноваційної політики на підприємстві; нормативності запровадженої системи стандартів із застосуванням адекватних економічних санкцій до порушників при невиконанні встановлених вимог; відповідальності всіх служб підприємства за досягнення кінцевого результату інноваційного розвитку; адекватного й оперативного відображення функціонування механізму та врахування максимальної кількості чинників впливу, які формують кількісні значення проміжних та підсумкових економічних показників інноваційного розвитку підприємства.

Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком промислового виробництва сприймається складною системою, ефективно функціонування якої залежить від взаємопов'язаності та взаємоузгодженості підсистем і процесів, спрямованих на впровадження прогресивної техніки та технології: функціональної підсистеми; підсистеми забезпечення; цілей підприємства та організаційно-економічних важелів.

Під галузевою специфікою підприємства розуміється організація виробничої та господарської діяльності, притаманної підприємству відповідної галузі. До таких особливостей належать застосо-

вані методи планування й обліку, специфіка нормативно-довідкової інформації, структура внутрішньої та зовнішньої логістичної діяльності тощо. Найчастіше галузева специфіка проявляється в організації планування та обліку виробничої діяльності підприємства. Вугільна промисловість України, безумовно, має певні особливості, які суттєво впливають на можливість її інноваційного розвитку.

За даними Держдепартаменту промислового та гірничого нагляду, в Україні 90% вугільних пластів є небезпечними через викиди газу, 60% – за вибухами вугільного пилу, 25% – за самозайманням. Специфіка розміщення вугільних пластів передбачає середню глибину видобутку на рівні 730 м, на 35 вугледобувних підприємствах – понад 1 км.

До чинників, які негативно вплинули на стан вугільної промисловості, слід віднести: відсутність механізму реалізації державної та цільової програми розвитку галузі; низьку ефективність управління на всіх рівнях; зношеність основних фондів підприємств; складні гірничо-геологічні умови; неналежний рівень механізації гірничих робіт; недостатню чисельність кваліфікованих робітників основних гірничих професій [5].

Як зазначається в розробках Інституту економіки промисловості НАН України, «державний сектор вугільної промисловості України, що скорочується внаслідок приватизації, передачі в оренду та концесії кращих підприємств і деградує внаслідок неефективного господарювання, є глибоко збитковим, має великі борги перед державою та підприємствами-партнерами, і його стан слід оцінювати як кризовий» [6, с. 21]. Такий стан державного сектору обумовлений рядом чинників, серед яких: складні гірничо-геологічні умови вугільних родовищ; недостатній технічний рівень, несвоєчасне відтворення і водночас неповне вико-

ристання виробничих потужностей діючих шахт, наявність численних малопродуктивних шахт; недосконалість діючих механізмів державної підтримки вугледобувних підприємств; недосконала організаційна структура сектору, не адаптована до ринкових умов господарювання; спад попиту на вітчизняне вугілля; високі ризики залучення приватних інвестицій у сектор; відсутність цілісної ідеології та довгострокової програми розвитку і реформування вугільної промисловості, непослідовність і суперечливість організаційно-економічних перетворень у галузі [6, с. 21].

Досвід інноваційного розвитку у вугільній галузі свідчить, що, незважаючи на гострий дефіцит коштів для розвитку гірничої науки, науково-дослідними і проектно-конструкторськими інститутами вугільної промисловості разом з академічними інститутами розробляються і впроваджуються пропозиції щодо модернізації та створення нового гірничошахтного устаткування, технологій ведення гірничих робіт, методів і способів поліпшення провітрювання і дегазації шахт, боротьби з газодинамічними явищами і підземними пожежами, тимчасові рішення щодо безпечної та економічної експлуатації устаткування основних технологічних комплексів шахт, які безпосередньо впливають на ефективну діяльність і життєвий цикл підприємств галузі.

Пріоритетність розвитку вугільної галузі для модернізації економіки старопромислових вугільних регіонів та забезпечення енергетичної безпеки держави в цілому потребує впровадження дієвих механізмів її реформування з урахуванням базових орієнтирів. Такими базовими орієнтирами, як підкреслено в аналітичній записці [7], є виконання відкритого аналізу позитивних та негативних наслідків державних програм, пов'язаних із реструктуризацією вугільної галузі, та

розробка чітких економічних показників і фінансових розрахунків при реалізації подальших етапів реструктуризації вугільної галузі.

Системні проблеми модернізації вугільної промисловості старопромислових регіонів України та вугільної галузі в цілому, на думку відомих вітчизняних дослідників, слід вирішувати в напрямках: нормативно-правового забезпечення реформ у галузі; залучення інвестицій; розвитку сфери послуг; стимулювання внутрішнього попиту на вугілля, збільшення потреби у споживанні вугілля на внутрішньому ринку України; розвитку інновацій, залучення регіональних наукових профільних інститутів до розробки та впровадження проектів, спрямованих на оптимізацію видобутку вугілля; поширення практики реформування соціальної інфраструктури монофункціональних міст; формування корпоративної соціальної відповідальності бізнесу [7].

За умов, у яких сьогодні функціонує вугільна промисловість України, шляхами її ефективного реформування визнано приватизацію підприємств галузі, а також залучення ефективного приватного інвестора для управління державною власністю об'єктів паливно-енергетичного комплексу на умовах оренди чи концесії. За оцінками фахівців проекту Європейського Союзу «Програма підтримки вугільного сектору в Україні», важливою передумовою цього має стати забезпечення ефективності фінансового менеджменту інвестиційних проектів – як з боку держави, так і з боку потенційних інвесторів з метою зниження рівня інвестиційних ризиків.

На основі аналізу й узагальнення існуючих підходів наукових шкіл визначено напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком вугільного виробництва (рис. 3) [8-15].

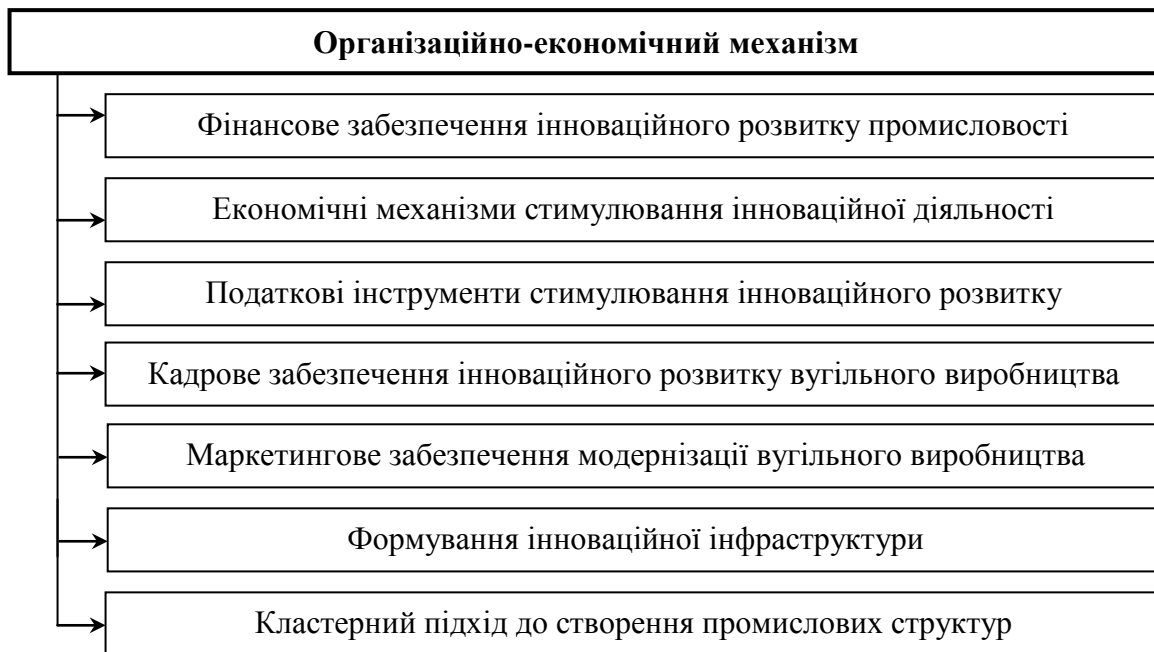

Рис. 3. Напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком вітчизняної вугільної промисловості

До шляхів фінансового забезпечення модернізації вугільного виробництва належать: упровадження венчурного фінансування інноваційної діяльності – створення венчурних фондів. Серед джерел залучення інвестицій у вугільну промисловість та інструментів прискорення її інноваційного розвитку може бути лізинг, завдяки різноманітності форм якого підприємства можуть обирати для себе найсприятливіший варіант фінансування освоєння технічних або технологічних інновацій.

До економічних механізмів активізації інноваційних процесів вугільного виробництва слід віднести реструктуризацію кредиторської заборгованості до бюджетів і позабюджетних фондів із: збільшенням терміну погашення заборгованості; списанням пені; скороченням відсотків за реструктуризацію; частковим або повним відшкодуванням із бюджетних коштів відсотків, які виплачуються за банківськими кредитами.

До податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності підприємств

вугільної промисловості доцільно віднести:

встановлення особливого податкового режиму вугільних підприємств, які впроваджують інновації;

звільнення від оподаткування прибутку підприємств, отриманого від новоствореного виробництва на період його окупності, але не більше 3 років;

виключення витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, пов'язаних з основною виробничою діяльністю, із суми оподаткованого доходу (наприклад, до 20%);

звільнення вугільних підприємств від сплати податку на оренду, а також від оподаткування коштів, що вкладаються в ризикові проекти;

одержання інвестиційного податкового кредиту: скорочення податку на прибуток до 10% загальної вартості інвестицій для здійснення наукових досліджень і розробок; надання пільгового кредиту вугільним підприємствам, що вкладають інвестиції в модернізацію підприємства, освоєння випуску нової про-

дукції та заходи щодо раціонального використання енергії (наприклад, до 30% коштів, які вкладаються підприємством);

застосування пільгового режиму амортизаційних відрахувань (термін експлуатації устаткування встановлюється в 3 роки, а для інших фондів – до 5 років); користування прискореною амортизацією окремих видів придбаних основних засобів, які використовуються для досліджень і розробок (наприклад, до 10% витрат виробництва на нове устаткування);

введення податкових пільг для вугільних підприємств, які проводять НДДКР: упровадження податкових пільг щодо витрат на патенти; зменшення податку на прибуток (наприклад, до 25%); списання витрат на НДДКР на собівартість вугільної продукції; податкові знижки на приватні інвестиції в НДДКР (до 7%); податковий кредит на приріст витрат на НДДКР (до 25% приросту витрат підприємства на НДДКР порівняно з минулим роком);

застосування системи страхування кредитів (гарантування повернення до 50% вартості позик на 15-20 років);

надання підприємствам субсидій на здійснення досліджень і розробок нових видів продукції або технологічних процесів (наприклад, до 40% витрат на нововведення); цільові безоплатні субсидії підприємствам, які освоюють нову технологію (наприклад, для придбання і монтажу нового технологічного устаткування, впровадження удосконалень на строк до 3 років); субсидії малим підприємствам вугільної промисловості на покупку та лізинг програмного забезпечення та комп'ютерної техніки (до 25% вартості);

надання дотацій на підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу (наприклад, до 3 років); дотації на проведення НДДКР (наприклад, до 50% витрат вугільних підприємств).

Таким чином, за умов обмеженості фінансових ресурсів для інноваційного розвитку вітчизняного вугільного вироб-

ництва провідну роль має відігравати податковий механізм, застосування якого надає можливість диференційовано стимулювати суб'єкти інноваційної діяльності, використовуючи різний набір податкових пільг та їх ставки залежно від встановлених державою пріоритетів, етапу життєвого циклу інновацій.

У зв'язку з цим для збільшення частки інноваційно активних підприємств до 25% доцільним є формування максимально сприятливого режиму адміністрування інноваційних проектів зі спрощеною податковою звітністю; відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання в банках для реалізації інноваційних проектів; звільнення від оподаткування частини прибутку, яка спрямовується на фінансування НДДКР; упровадження прискореної норми амортизації для нового обладнання та комплектуючих у процесі реалізації інноваційних проектів на підприємствах вугільної промисловості.

Для стимулювання інноваційного розвитку промисловості із застосуванням інструментів маркетингу пропонується розробка комплексу заходів щодо оцінки інноваційного інтересу та рівня реалізації інноваційного продукту. Просування інновації пропонується здійснювати за допомогою методів маркетингу: акції стимулювання збуту, пряма реклама, PR-кампанії, брендинг та ін. На основі узагальнення підходів учених до визначення інновацій і маркетингу, взаємодії інноваційної та маркетингової діяльності промислових підприємств визначено, що маркетингове забезпечення інноваційного розвитку як складова інституціонального середовища вугільного машинобудування – це сукупність інструментів, форм і методів інноваційного маркетингу та інформаційних технологій для створення, просування та збуту на ринок якісно вдосконалених, модифікованих або інноваційних продуктів (рис. 4).

Рис. 4. Запропоновані напрями для вдосконалення маркетингового забезпечення інноваційного розвитку у вітчизняному вугільному машинобудуванні

На сучасному етапі формування інституціонального середовища інноваційного розвитку у вугільному машинобудуванні, якому притаманні високий рівень ризиків і невизначеності, недостатня адаптованість до постійних змін кон'юнктури ринку наукоємної продукції, необхідне використання інструментів інноваційного маркетингу в забезпеченні конкурентоспроможності та зміцненні на цій основі ринкових позицій підприємств у машинобудівній галузі.

До напрямів кадрового забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості слід віднести: відновлення матеріально-технічної бази галузевої науки та підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації на основі змін вітчиз-

няного законодавства щодо перерахування з оподаткованого прибутку частини витрат на відновлення матеріально-технічної бази галузевої науки; збільшення державного замовлення на місця в аспірантурі та докторантурі з технічних спеціальностей; постійне навчання персоналу з питань пошуку нових ідей, здійснення досліджень та впровадження нових технологій.

На основі узагальнення провідного зарубіжного досвіду щодо механізмів стимулювання інноваційного розвитку вугільної промисловості при формуванні інноваційної інфраструктури в сучасних умовах України встановлено, що доцільним є:

створення кластерних структур, функціонування яких дозволяє прискорити процеси економічного зростання, підвищити інноваційну активність та рівень конкурентоспроможності регіону; міжгалузева взаємодія підприємств, які входять до кластера, сприятиме зростанню зайнятості, поширенню провідних технологій і припливу інвестицій у національну економіку; формування інфраструктурної основи ведення інноваційної діяльності, основними складовими якої є: формування виробничо-технологічної інфраструктури (центрів колективного користування високотехнологічним обладнанням, технологічних кластерів, техніко-впроваджувальних зон, інноваційно-технологічних центрів та технопарків, інноваційно-промислових комплексів); ведення консалтингової діяльності (консалтинг зовнішньоекономічний, технологічний, маркетинговий, центри трансферу технологій, консалтингу сфері економіки та фінансів);

створення фінансової інфраструктури (гарантійних структурі фондів, бюджетних і позабюджетних фондів технологічного розвитку, венчурних фондів); введення інфраструктури підготовки кадрів (підготовка фахівців у сфері технологічного менеджменту, підвищення кваліфікації персоналу у сфері інновацій); створення інформаційної *інфраструктури* (регіональних інформаційних мереж, ресурсів структур підтримки малого бізнесу, державної системи науково-технічної інформації).

Як свідчать результати науково-дослідних робіт стосовно багатоаспектних проблем розробки, випробування, упровадження нової гірничої техніки, фінансування, оплати праці випробувачів, належну увагу слід також приділяти методам оцінки ризику та рівня новизни техніки, що значною мірою впливатиме на зміст і відповідно організацію промислових випробувань техніки [16, с. 194].

Таким чином, сучасна парадигма розвитку вугільної галузі, безсумнівно, має враховувати виникаючі ризики. До основних чинників ризиків при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності вугледобувних підприємств віднесено ризики невідповідності законодавчим вимогам, фінансові, стратегічні, операційні, галузеві, екологічні.

За даними Галузевого інформаційно-розрахункового центру державного підприємства «Вугілля України» Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, обсяги видобутку вугілля вугледобувними підприємствами за 2006-2013 рр. скоротилися на 47,9%, у тому числі коксівного вугілля – на 38,1%, енергетичного – на 51,2%. Частка видобутого вугілля підприємствами, підпорядкованими Міністерству енергетики та вугільної промисловості України, в загальному обсязі видобутку вугілля в країні зменшилася на 28,9%. Питома вага обсягів коксівного вугілля в загальному обсязі видобутку вугілля вугледобувними підприємствами зросла у 2013 р. порівняно з 2006 р. на 4,7%, а енергетичного, навпаки, знизилась на 4,7%.

Аналіз статистичних даних свідчить, що за 2006-2013 рр. обсяги готової вугільної продукції підприємств, підпорядкованих Міністерству енергетики та вугільної промисловості України, скоротилися на 44%, обсяги реалізованої товарної продукції – на 44,2, а товарної вугільної продукції – на 43,9%. За цей період ціна 1 т товарної вугільної продукції в оптових цінах зросла в 2 рази, а повна собівартість – у 3,92 рази. Рентабельність вугледобувних підприємств зменшилася на 35,6% (табл. 1).

Згідно з даними Державної служби статистики України, у видобувній промисловості спостерігається тенденція зростання ступеня зносу основних засобів. Так, за 2000-2012 рр. рівень цього показника збільшився на 12,3% [17, с. 97; 18, с. 81].

Таблиця 1

Показники діяльності вугледобувних підприємств, підпорядкованих
Міністерству енергетики та вугільної промисловості України

Показники	Роки		2013 р. до 2006 р., %
	2006	2013	
Видобуток вугілля, тис. т	46385,5	24147,2	52,1
Питома вага в загальному обсязі видобутку вугілля в Україні, %	57,8	28,9	
Видобуток коксівного вугілля, тис. т	11425,4	7075,9	61,9
Питома вага в загальному обсязі видобутку вугілля, %	24,6	29,3	
Видобуток енергетичного вугілля, тис. т	34960,1	17072,1	48,8
Питома вага в загальному обсязі видобутку вугілля, %	75,4	70,7	
Обсяг реалізованої вугільної продукції, тис. т	31759,1	17710,2	55,8
Обсяг товарної вугільної продукції, тис. т	31619,8	17750,2	56,1
Ціна 1 т товарної продукції в оптових цінах, грн	245,77	491,91	2,0*
Собівартість 1 т товарної вугільної продукції, грн	337,37	1321,27	3,92*
Рентабельність, %	72,8	37,2	

* Разів.

Дослідження у сфері бізнес-ризиків, виконані компанією «Ернст енд Янг» у 2013 р., дозволили виявити цілі інвесту-

вання промислових підприємств в основний капітал (табл. 2) [19].

Таблиця 2

Ранжування цілей промислових підприємств при інвестуванні
в основний капітал

Цілі	% до загальної кількості підприємств
Заміна зношеної техніки та обладнання	69
Автоматизація та механізація існуючого виробничого процесу	48
Економія енергоресурсів	42
Зниження собівартості продукції	41
Упровадження нових виробничих технологій	39
Охорона навколишнього середовища	38
Зростання виробничої потужності з розширенням номенклатури продукції	34
Зростання виробничої потужності з незмінною номенклатурою продукції	26
Створення нових робочих місць	22

Найважливішою метою промислових підприємств при інвестуванні в основний капітал, як видно з табл. 2, є заміна зношеної техніки та обладнання. Нижче наведено статистичні дані, одержані за результатами обстеження підприємств у

галузях видобутку корисних копалин, обробних виробництв, виробництва та розподілу електроенергії, газу та води з метою виявлення чинників, що обмежують інвестиційно-інноваційну діяльність (табл. 3) [19].

Ранжування чинників, які обмежують інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств, за галузями у 2013 р.¹

Чинники	% від загальної кількості підприємств
Недолік власних фінансових коштів	64
Інвестиційні ризики	27
Невизначеність економічної ситуації в країні	26
Високий відсоток комерційного кредиту	25
Недостатній попит на продукцію	19
Складний механізм отримання кредитів для реалізації інвестиційних проектів	13
Недосконала нормативно-правова база, що регулює інвестиційні процеси	11
Низька прибутковість інвестицій в основний капітал	10
Незадовільний стан технічної бази	7

¹ До галузей віднесено видобуток корисних копалин, обробні виробництва, виробництво і розподіл електроенергії, газу та води.

На основі аналізу й узагальнення наукових джерел та результатів власних досліджень визначено комплекс ризиків,

які доцільно враховувати при інвестиційно-інноваційній діяльності на вугледобувних підприємствах (табл. 4).

Систематизація ризиків, які необхідно враховувати в інвестиційно-інноваційній діяльності на вугледобувних підприємствах

Ризики	Зміст
Невідповідності законодавчим вимогам	Невизначеність політики з енергетичних питань
Операційні	Ризики, пов'язані з необхідністю стримувати зростання витрат. Ризики у сфері охорони праці, техніки безпеки. Дефіцит кадрових ресурсів. Нові складності операційного характеру, в тому числі пов'язані з роботою в невизначених умовах
Стратегічні	Доступ до запасів корисних копалин: чинники політичного характеру та конкуренція запасів корисних копалин. Конкуренція, викликана появою інноваційних технологій
Фінансові	Постійні цінові коливання на ресурси. Погіршення фінансових умов діяльності компаній
Галузеві	Діяльність підприємств в даній галузі, а також суміжних галузей за певний (обраний) період часу. Наскільки діяльність підприємств даної галузі є стійкою порівняно з економікою країни в цілому. Які результати діяльності різних підприємств у середині однієї і тієї самої галузі, чи є значна розбіжність у результатах
Екологічні	Ризики у сфері охорони навколишнього середовища. Зміни клімату

На основі аналізу сучасного стану й особливостей використання нормативно-правової бази інноваційного розвитку у вугільній промисловості та узагальнення результатів дослідження в рамках науково-дослідної роботи «Розвиток інституціонального середовища промислового

виробництва з урахуванням галузевої специфіки» [20-25] систематизовано чинники, які слід урахувати при розробці комплексу заходів щодо вдосконалення нормативно-правових положень та державного регулювання інноваційного розвитку вугільної галузі (рис. 5).

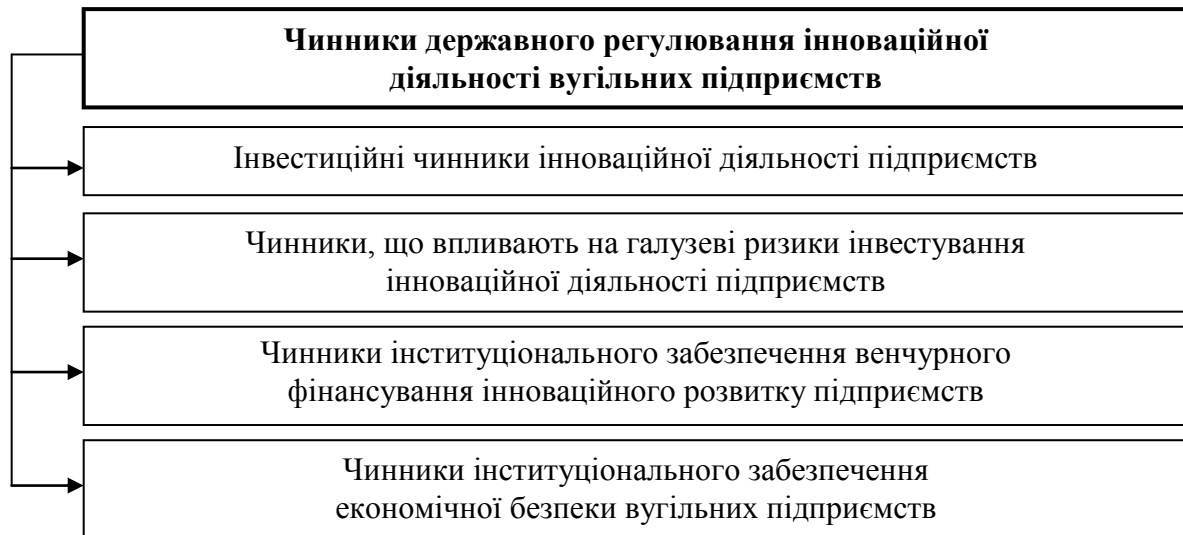

Рис. 5. Основні чинники державного регулювання інноваційного розвитку у вугільній промисловості з урахуванням ринкових трансформаційних процесів в економіці України

В умовах інноваційного розвитку особливого значення набувають інвестиційні чинники інноваційної діяльності підприємств. Досліджено заходи щодо активізації фінансового забезпечення розвитку інноваційного регіону за рахунок створення спеціалізованих інноваційних банків, забезпечення попиту і пропозиції на інноваційному ринку, що є головним чинником стимулювання інноваційної діяльності. Для зниження загального ризику інвестиційного портфеля вирішальне значення має вибір галузей і диверсифікація інноваційно-інвестиційної діяльності. Галузева диверсифікація означає розподіл *активів* (пасивів) між клієнтами, які здійснюють свою діяльність у різних галузях економіки. Ігнорування галузевих особливостей може призвести до суттєвих помилок. Наприк-

лад, при порівнянні двох підприємств із фінансово-економічними показниками має враховуватися їх галузева *приналежність* (і стан галузей) (табл. 5).

За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу, в 2013 р. ринок управління активами інституційних інвесторів зазнавав змін у законодавстві – податкової та депозитарної системи, а також ліцензійних умов діяльності компаній. Законом України 2014 р. «Про інституту спільного інвестування» мають розширитися можливості для роботи на ринку спільного інвестування та наблизитися його умови до діючих на світових ринках, стимулювати появу нових видів венчурних фондів, краще задовольняти потреби інвесторів. Ринок венчурних інвестицій в Україні залишається непрозорим.

Розподіл підприємств за галузями за оцінкою факторів, що обмежують інноваційно-інвестиційну діяльність, % від загальної кількості підприємств¹

Чинники	2000	2005	2007	2009	2012	2013
Брак власних фінансових коштів	41	65	59	66	60	64
Інвестиційні ризики	35	25	29	23	27	27
Невизначеність економічної ситуації в країні	49	18	11	48	31	26
Високий відсоток комерційного кредиту	47	31	27	36	25	25
Недостатній попит на продукцію	10	21	11	29	19	19
Складний механізм отримання кредитів для реалізації інвестиційних проєктів	39	17	14	19	14	13
Недосконала нормативно-правова база, що регулює інвестиційні процеси	36	17	18	10	10	11
Низька прибутковість інвестицій в основний капітал	8	14	12	10	11	10
Незадовільний стан технічної бази	18	9	8	7	6	7

¹ До галузей віднесено видобуток корисних копалин, обробні виробництва, виробництво і розподіл електроенергії, газу та води.

До можливих напрямів удосконалення інституційного забезпечення венчурного інвестування інноваційного розвитку можна віднести: подальше формування законодавства та активну державну підтримку; залучення великих вітчизняних компаній до розвитку інноваційних технологій – забезпечення тісної взаємодії всіх ланок інноваційного ланцюжка; розвиток системи експертизи та сервісних послуг; ефективне використання грантових коштів. Отже, на даному етапі актуальним залишається активізація інноваційних процесів в економіці України, вдосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку промисловості шляхом використання венчурного капіталу.

У сучасних умовах господарювання важливим чинником підвищення результативності та рівня конкурентоспроможності господарської діяльності є економічна безпека підприємства – ключова складова успішного його функціонування. Його ігнорування викликає негативні наслідки – зменшення прибутковості підприємств.

На основі узагальнення результатів аналізу підходів науковців до визначення сутності економічної безпеки підприємства та з урахуванням того, що підприємство є системою, під цим терміном розуміється захищеність інноваційного, технологічного, виробничого, фінансового та кадрового потенціалу від зовнішніх і внутрішніх економічних загроз і здатність до відтворення при ефективному використанні всіх його задіяних ресурсів. Важливим завданням забезпечення економічної безпеки промислового підприємства є виявлення та ідентифікація чинників ризику, небезпекі загроз, які можуть бути згруповані за різними класифікаційними ознаками. Слід погодитися з вченими щодо включення політико-правової, фінансової, інформаційної, інтелектуальної, кадрової, силової, екологічної, логістичної та маркетингової складових. Крім цього, до складових економічної безпеки промислового підприємства доцільно віднести також інноваційні компоненти, оскільки інноваційна діяльність є головним чинником підвищення економічної безпеки.

Інституціональне забезпечення економічної безпеки промислового підприємства розглядається як комплекс нормативно-правових, організаційних, фінансових, інвестиційних, інноваційних засо-

бів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження й усунення загроз економічній безпеці підприємства (рис. 6).

Рис. 6. Напрями інституціонального забезпечення економічної безпеки вугільного підприємства

Комплексний підхід до розглянутої проблеми дозволяє визначити ряд першочергових завдань щодо реалізації інноваційного розвитку вугільної промисловості: маркетинговий пошук приватних інвесторів; розробку проектів технологічних комплексів; складання заявки на надання державної підтримки за рахунок коштів інвестиційного фонду відповідно до існуючої інституційної бази з державно-приватного партнерства.

Аналіз та узагальнення наукової літератури свідчить, що задля мінімізації

ризиків при реалізації інвестиційних проектів у вугледобувній галузі доцільним є створення та розвиток інноваційної структури, мета якої – інтенсифікація розроблення, виробництва та впровадження інноваційної конкурентоспроможної продукції із спрямуванням взаємоузгоджених дій наукових організацій, закладів освіти, промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання для задоволення потреб внутрішнього ринку та нарощування експортного потенціалу країни. Ця мета має досягатися шляхом

державного регулювання інноваційної діяльності.

Реалізація інвестиційно-інноваційних проектів у вугледобувній галузі потребує управління ризиками. Вплив факторів за групами ризиків, до яких включаються ризики невідповідності законодавчим вимогам, фінансові, стратегічні, операційні, галузеві, екологічні, може бути зменшений шляхом формування інноваційної структури – технопарку, який включає вугледобувне підприємство, наукові установи, вищі навчальні заклади (економічні факультети, гірничої справи, управління персоналом тощо), об'єкти інституціональної інфраструктури (фінансові, страхові, маркетингові, інжинірингові, консультативні інституції тощо).

До рішень щодо мінімізації впливу ризиків при реалізації інвестиційно-інноваційних проектів у вугільній галузі слід віднести:

зростання обсягу інвестиційних ресурсів для забезпечення відповідності законодавчим вимогам розвитку вугільної промисловості; коригування бізнес-стратегій, пов'язаних із посиленням ролі держави;

посилення вимог у сфері корпоративної соціальної відповідальності з метою зменшення невизначеності політики з енергетичних питань;

оптимізацію процесів і впровадження засобів контролю за витратами;

удосконалення процесів бюджетування та прогнозування;

формування стратегічної програми управління кадровими ресурсами та корпоративної культури, спрямованої на розвиток потенціалу персоналу;

посилення уваги до питань підвищення ступеня задоволеності співробітників умовами праці;

зниження ступеня впливу ризиків, викликаних появою нових технологій, упровадженням системи постійного моніторингу інноваційних технологій та

обладнання, модернізації виробничих процесів і продукції; визначення інформаційних технологій як пріоритетного напрямку інвестування в масштабах вугледобувного підприємства.

Інвестиційна привабливість вугледобувного підприємства, насамперед, кореспондується з показниками фінансово-господарської діяльності, перспективами розвитку, обсягами та перспективами збуту вугільної продукції, ефективністю використання активів, їх ліквідністю, станом платоспроможності та фінансової стійкості.

Завданням підприємства є організація стабільної ефективної роботи, що дозволяє підвищувати виробничі показники і вдосконалювати результати фінансово-господарської діяльності за рахунок інвестиційного забезпечення.

Інвестиційна привабливість підприємств у вугільній галузі безпосередньо залежить, по-перше, від групи ризиків, що впливають на інвестиційно-інноваційну діяльність підприємства, по-друге, від значення норми прибутковості на вкладені кошти.

Управління ризиками при реалізації інвестиційно-інноваційних проектів можливе лише при розробці стандартних рішень щодо мінімізації або усунення їх впливу в результаті прийняття уповноваженими органами в установленому порядку законодавчих і нормативних документів, які регулюють розвиток вугільної промисловості на інноваційних засадах шляхом формування відповідних організаційних структур – технопарків, бізнес-інкубаторів, інноваційних фондів, кластерних структур тощо.

Розвиток та функціонування технопарків як ефективної організаційної форми взаємодії інституціональних структур може досягатися в результаті скорочення тривалості циклу «ідея – наукові дослідження – інноваційні розробки – реалізація інновацій»; залучення висококваліфі-

кованих кадрів різних спеціальностей, що забезпечує можливість міжгалузевих досліджень; використання сучасних новітніх технологій та обладнання; залучення фінансового капіталу у найдосконаліших формах – венчурного капіталу.

За результатами досліджень надано рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази інноваційного розвитку вугільної промисловості, які включають: рекомендації щодо порядку виведення шахт з експлуатації; пропозиції до чинного законодавства щодо запровадження та сталого функціонування моделі інноваційного розвитку вугільної промисловості; рекомендації щодо нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку вугільних підприємств Донбасу у надзвичайних ситуаціях [26, с. 54].

Також надано пропозиції щодо нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку вугільних підприємств Донбасу в надзвичайних ситуаціях, які стосуються:

проблем інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі;

впливу природно-техногенної обстановки на стан екологічного середовища та пріоритетні завдання системи захисту населення і території щодо зниження впливу на життєдіяльність у вугільному регіоні;

економічних шляхів вирішення екологічних проблем, що виникають при закритті гірничодобувних підприємств;

методичних підходів до оцінки ефективності протипаварійних заходів;

принципових методичних підходів до оцінки ефективності екологічних заходів у вугільному виробництві;

аналізу техногенного забруднення навколишнього середовища і методів оцінки ефективності заходів у галузі екології на вугільних шахтах;

розробки концепції інноваційного розвитку вугільної промисловості України в нових умовах господарювання;

удосконалення економічного механізму управління надзвичайними ситуаціями техногенного характеру;

питань щодо зниження ймовірності техногенної та екологічної небезпеки в промисловому регіоні;

вибору пріоритетних проблем інноваційного розвитку у сфері безпеки й екології у вугільній галузі;

екологічних проблем вугільної галузі та напрямів їх вирішення;

екологічних проблем розробки вугільних родовищ, шляхів їх вирішення;

напрямів зменшення негативного впливу на довкілля у вугільному регіоні;

еколого-гідрогеологічного моніторингу закриття вугільних шахт;

пріоритетних напрямів та перспектив інноваційного розвитку вугільної промисловості України в ринкових умовах господарювання;

оцінки ефективності інновацій у безпеці виробництва.

Належна увага має приділятися методам оцінки ризику та рівню новизни техніки, що значною мірою впливатиме на зміст і відповідно організацію промислових випробувань техніки. Досвід організації проведення промислових випробувань нової гірничої техніки показує необхідність використання як системи оцінки складності досліджуваної гірничої техніки, так і ефективних систем оплати праці при випробуванні й упровадженні нової техніки. Усе вищевказане слугуватиме підвищенню показника інноваційної активності підприємств в Україні.

Питання сучасної стратегії інноваційного розвитку у вугільній галузі в першу чергу пов'язані з вибором техніки, технології робіт, організації виробництва, забезпеченням як фінансуванням з боку інвесторів, так і механізмами державного регулювання впровадження інновацій.

Тут варто звернути увагу на можливе внесення змін (або повернення до старої редакції) Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», що дозволяє в процесі виконання інноваційних проектів використовувати кошти цільових субсидій (податкових пільг).

Ефективним інструментом удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку, на думку вчених Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, має стати прийняття Інноваційного кодексу, який здатен, на відміну від інших законодавчих актів, виконувати роль основоположного нормативно-правового акта держави з питань забезпечення, стимулювання та здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання.

Інноваційний кодекс як комплексний нормативно-правовий акт з питань здійснення інноваційної діяльності має виступити результатом ревізії та систематизації законодавства, при здійсненні яких будуть виявлені й усунені прогалини, дублювання та протиріччя між положеннями правових норм різних нормативно-правових актів.

Структура кодексу має включати: визначення національної інноваційної системи, встановлення місця її складових; визначення змісту інноваційного ринку; врегулювання питань організації та здійснення таких видів діяльності, які опосередковують реалізацію інноваційного циклу; визначення суб'єктів інноваційної діяльності, особливостей їх правового статусу, удосконалення та моделювання для них організаційно-правових форм; відокремлення від суб'єктів інноваційної діяльності інших учасників інноваційних відносин; встановлення інноваційних об'єктів; формування системи договірних відносин в інноваційній

сфері; пропозиції до нових моделей регулювання договірних відносин щодо інноваційних об'єктів; визначення особливого порядку укладання з введенням процедури державної реєстрації та істотних умов договору на створення (передачу) інноваційного продукту іноземному суб'єкту господарювання з урахуванням підвищеного публічного інтересу та з метою захисту інтересів національних суб'єктів інноваційної діяльності.

Таким чином, упровадження правових механізмів стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання сприятиме реалізації одного з головних принципів державної політики в науково-технічній та інноваційній сферах – принципу державно-приватного партнерства – забезпечення реалізації інноваційних проектів суб'єктами господарювання за власний рахунок та на власний ризик із залученням різних форм державної підтримки: від непрямої шляхом надання податкових та митних пільг до повного державного фінансування через механізм державного замовлення.

Висновки. За результатами наукових досліджень щодо вдосконалення інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості в межах виконання науково-дослідної роботи «Розвиток інституціонального середовища розвитку промисловості України з урахуванням галузевої специфіки»:

розроблено пропозиції щодо формування інституціонального середовища інноваційного розвитку вугільних підприємств, які полягають у розкритті складових інституціонального забезпечення інноваційного розвитку підприємств вугільної промисловості; уточненні змісту інституціонального середовища інноваційного розвитку вугільної промисловості; визначенні напрямів удосконалення інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості;

досліджено тенденції змін інституціонального середовища інноваційного розвитку промисловості України з урахуванням галузевої специфіки;

обґрунтовано концептуальні положення щодо інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості;

розроблено пропозиції щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком вугільного виробництва;

визначено та систематизовано чинники державного регулювання інноваційного розвитку вугільної промисловості з урахуванням ринкових трансформаційних процесів в економіці України, до яких віднесено: інвестиційні чинники інноваційної діяльності підприємств; чинники, що впливають на галузеві ризики інвестування інноваційної діяльності підприємств; чинники інституціонального забезпечення венчурного фінансування інноваційного розвитку та економічної безпеки вугільних підприємств;

систематизовано визначення змісту терміна «економічна безпека промислового підприємства» на основі аналізу та узагальнення підходів наукових шкіл, за класифікаційними ознаками; виявлено зовнішні та внутрішні чинники, що знижують рівень економічної безпеки підприємства; визначено складові елементи механізму інституціонального забезпечення економічної безпеки промислового підприємства;

досліджено чинники, які впливають на ризики при реалізації інвестиційно-інноваційних проектів у вугільній промисловості; визначено заходи щодо мінімізації їх впливу на основі створення інноваційної структури – технопарків;

розроблено пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази інноваційного розвитку вугільної промисловості з урахуванням умов функціону-

вання вугільних підприємств у надзвичайних ситуаціях.

Визначені напрями вдосконалення інституціонального забезпечення інноваційного розвитку підприємств вугільної промисловості сприятимуть формуванню інноваційної інфраструктури, підвищенню економічного, фінансового стимулювання та державного фінансування пріоритетних напрямів з активізації інноваційної діяльності, створенню інформаційного середовища, підвищенню наукової та нормативної підтримки інноваційної сфери гірничодобувної галузі.

Результати дослідження можуть бути використані при формуванні науково-методичного забезпечення розвитку інститутів, які мають регулювати господарську діяльність у вугільній промисловості в умовах ринкової економіки.

У подальших наукових дослідженнях планується визначити особливості інноваційного розвитку вугільної промисловості за умов асоціації України з ЄС та заходи щодо вдосконалення правового забезпечення інноваційного розвитку шахт на засадах публічно-приватного партнерства, а також розробити механізми реалізації нових технологічних проектів на основі публічно-приватного партнерства у паливно-енергетичному комплексі.

Література

1. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко. – К.: Київський нац. економічний ун-т, 2003. – 554 с.

2. Энергетика нуждается в новой угольной политике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.soccer-art.ru/articles/Energetika_nuzdaetsy_v_novoi.html.

3. Стариченко Л.Л. Актуальні питання державної політики щодо вугільної промисловості / Л.Л. Стариченко // Уголь Украины. – 2012. – № 10. – С. 3-7.

4. Аналіз інституціонального забезпечення ефективного розвитку і функціонування підприємств угільної промисловості: науч. доповідь / рук. Л.Н. Рассуждай. – Донецьк: ІЗП НАН України, 2013. – 46 с.

5. Макогон Ю. Вугільна галузь України: проблеми та перспективи сталого розвитку: аналітична записка / Ю. Макогон; Регіональна філія Нац. інституту стратегічних досліджень у м. Донецьку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.old.niss.gov.ua/Monitor/desember08/5.htm/>.

6. Амоша О.І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доповідь / О.І. Амоша, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський. – Донецьк: ІЗП НАН України, 2013. – 44 с.

7. Доля І.М. Щодо сприяння модернізації вугільної промисловості в процесі структурної трансформації економіки старопромислових регіонів: аналітична записка / І.М. Доля, Н.В. Кокора; Регіональна філія Нац. інституту стратегічних досліджень у м. Донецьку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/899/>.

8. Драчук Ю.З. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком вугільної промисловості / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: монографія / за ред. О.М. Кизима, О.М. Тищенко. – Харків: ІНЖЕК, 2013. – С. 71-84.

9. Драчук Ю.З. Інноваційний маркетинг як ефективний інструмент модернізації промислового виробництва в Україні / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Маркетинг: теорія та практика: зб. наук. праць. – Луганськ: Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля, 2013. – С. 63-69.

10. Драчук Ю.З. Щодо вдосконалення інституційних засад державного регулювання модернізації промислового

виробництва / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Вісник Одеського національного університету. Сер. Економіка. – 2013. – Вип. 2. – Т. 18. – С. 67-78.

11. Драчук Ю.З. Організаційні форми активізації інноваційного розвитку промислового комплексу / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Інноваційні виміри розвитку світової економіки: зб. наук. праць / Наукова організація «Перспектива». – Дніпропетровськ: Гельветика, 2013. – С. 35-39.

12. Драчук Ю.З. Логістичні підходи до формування інноваційної стратегії функціонування вугільних підприємств / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки. – 2013. – Вип. 3. – С. 47-51.

13. Драчук Ю.З. Податкові інструменти стимулювання інноваційної діяльності вугільних підприємств / Ю.З. Драчук, Г.Є. Беляєва, Н.В. Трушкіна // Прометей: зб. наук. праць; Донецький держ. ун-т управління, Ін-т економіки пром-сті НАН України. – Вип. 2 (41). – Донецьк: Юго-Восток, 2013. – С. 92-95.

14. Драчук Ю.З. Напрями маркетингового забезпечення модернізації промислового виробництва / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 2 (38). – С. 35-42.

15. Драчук Ю.З. Шляхи удосконалення маркетингового забезпечення інноваційного розвитку у вугільному машинобудуванні / Ю.З. Драчук, В.В. Косарев, Н.В. Трушкіна // Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства: монографія / за ред. О.М. Кизима. – Харків: ІНЖЕК, 2014. – С. 23-34.

16. Драчук Ю.З. Визначення та врахування економічних ризиків при промислових випробуваннях нової гірничої техніки / Ю.З. Драчук, В.В. Косарев // Науковий вісник Донбаської Дер-

жавної Машинобудівної Академії. – 2014. – № 3(15E). – С. 190-194.

17. Статистичний щорічник України за 2008 рік. – К.: Держ. комітет статистики України, 2009. – 568 с.

18. Статистичний щорічник України за 2013 рік. – К.: Держ. служба статистики України, 2014. – 534 с.

19. Преобразование рисков и возможностей в результаты. Исследование «Эрнст энд Янг» в области бизнес-рисков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Turn-risk-into-results-OG-ru/\\$FILE/Turn-risk-into-results-OG-ru.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Turn-risk-into-results-OG-ru/$FILE/Turn-risk-into-results-OG-ru.pdf). – Название с экрана.

20. Драчук Ю.З. Щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку вугільних підприємств / Ю.З. Драчук, В.В. Косарєв, Н.В. Трушкіна // Сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку суб'єктів фінансового ринку: монографія / за заг. ред. К.Ф. Ковальчука. – Павлоград: АРТ СИНТЕЗ-Т, 2014. – С. 218-230.

21. Кочешкова І.М. Аналіз негативних наслідків закриття шахт і пропозиції щодо порядку виведення їх з експлуатації / І.М. Кочешкова // Уголь України. – 2014. – № 9. – С. 17-20.

22. Драчук Ю.З. Чинники галузевих ризиків інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промисловості / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: матеріа-

ли доповідей міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. М.М. Палінчак, В.П. Приходько. – У 2-х ч. (5-6 грудня 2014 р.). – Ужгород: Гельветика, 2014. – Ч. 1. – С. 192-197.

23. Драчук Ю.З. Факторы институционального обеспечения венчурного инвестирования инновационного развития в Украине / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна // Проблеми розвитку економіки: оцінка та перспективи вирішення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (11-12 липня 2014 р.). – Дніпропетровськ: Перспектива, 2014. – С. 51-54.

24. Драчук Ю.З. До основ економічної безпеки промислового підприємства: параграф 5.8 / Ю.З. Драчук, Н.І. Новікова, Н.В. Трушкіна // Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів: монографія / за заг. ред. В.І. Гринчуцького. – Тернопіль: Крок, 2014. – С. 368-378.

25. Драчук Ю.З. Інституціональне забезпечення економічної безпеки промислового підприємства / Ю.З. Драчук, Н.І. Новікова, Н.В. Трушкіна // Економічний вісник Донбасу. – 2014. – № 3. – С. 112-120.

26. Драчук Ю.З. Удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості / Ю.З. Драчук, І.М. Кочешкова, Н.В. Трушкіна // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 1. – С. 52-61.

Надійшла до редакції 18.08.2015 р.